

Kontaktpersoner
Exploateringskontoret
Koki Hjelmström
Telefon: 08-508 26 318

Miljöförvaltningen
Nette Bygren
Telefon: 08-508 28 866

Stadsbyggnadskontoret
Ulrika Egerö
Telefon: 08-508 26 799

Till
Exploateringsnämnden
2015-12-10
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2015-12-15 p 21
Stadsbyggnadsnämnden
2015-12-10

Förutsättningar för naturreservat på Norra och Södra Djurgården och Lillsjön

Förslag till beslut

Godkänna redovisningen av förutsättningar för naturreservat på Norra och Södra Djurgården och Lillsjön, samt överlämna redovisningen till kommunfullmäktige.

Håkan Falk

Anette Scheibe-Lorentzi

Gunnar Söderholm

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har i budgeten för 2015 gett exploateringsnämnden i uppdrag att i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden utreda förutsättningarna att göra Norra och Södra Djurgården samt Lillsjön till naturreservat.

Stadsbyggnadskontoret arbetade under 90-talet med naturreservat för Norra Djurgården, men kunde inte slutföras på grund av oenighet med Kungliga Djurgårdens Förvaltning om reservatsbestämmelsernas karaktär och innebörden av konungens grundlagsfästa dispositionsrätt till marken. Kommunfullmäktige drog därför i april 2009 tillbaka det uppdraget om naturreservat för Norra och Södra Djurgården från stadsbyggnadsnämnden och överlämnade frågan

om skydd enligt miljöbalken för områden inom nationalstadsparken till länsstyrelsen.

Kungliga Djurgårdens Förvaltning kan fortfarande inte acceptera ett kommunalt skydd av de områden som omfattas av den kungliga dispositionsrätten. Exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen bedömer att det för närvarande inte är motiverat att överväga kommunala reservat för enbart de områden som staden äger, då ett eventuellt skydd bör gälla relativt enhetligt för parklandskap och naturmiljöer oberoende av ägandet.

Lillsjön och omgivande skogsområden norr om sjön utgör tillsammans ett ekologiskt särskilt betydelsefullt kärnområde. Områdena har också höga kulturvärden. Några friluftsområden i Stockholm som är eller utreds som natur- eller kulturreseptat har naturvärden som är jämförbara med Lillsjön. Lillsjön är dock mindre än alla andra områden och har för närvarande endast lokal betydelse för friluftslivet. Större delen av Lillsjöns omgivning ligger inom 100 meter från sjöns strand. Det innebär att strandskyddet inträder vid en planändring. Stora delar av Kvarnberget norr om Kvarnbäcksvägen utgörs av fornlämningar som är skyddade enligt kulturminneslagen. Förvaltningarna bedömer att frågan om naturreservat för Lillsjön med omgivning bör avvakta fortsatt planering av området på och kring Bromma flygplats.

Utlåtande

Ärendet

Kommunfullmäktige har i budgeten för 2015 gett exploateringsnämnden i uppdrag att i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden utreda förutsättningarna att göra Norra och Södra Djurgården samt Lillsjön till naturreservat.

Exploateringskontoret, miljöförvaltningen och stadsbyggnadskontoret har granskat områdenas värden, nuvarande skydd och andra förutsättningar och redovisar dem i detta tjänsteutlåtande.

Norra och Södra Djurgården

Bakgrund

Kommunfullmäktige gav i september 1993 stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att i samråd med gatu- och fastighetsnämnden ta fram förslag till naturreservat eller andra relevanta bevarandebestämmelser med tillhörande skötselplan för Norra respektive Södra Djurgården.

Förslag till naturreservat på Norra Djurgården var ute på remiss 1995. Det kunde inte slutföras på grund av oenighet med Kungliga Djurgårdens Förvaltning om naturreservatsbestämmelsernas karaktär och innebörden av konungens grundlagsfästa dispositionsrätt till marken. På grund av detta drog kommunfullmäktige tillbaka uppdraget om naturreservat från stadsbyggnadsnämnden i april 2009 och överlämnade frågan om skydd enligt miljöbalken för områden inom nationalstadsparken till länsstyrelsen.

Lagbestämmelsen om nationalstadsparken ska enbart tillämpas vid olika former av tillståndsprövning och planläggning, och vid samråd enligt miljöbalkens 12 kap. 6 §. Enligt den senare bestämmelsen ska åtgärder som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsskydd enligt andra bestämmelser i miljöbalken och som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön anmälas för samråd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen får förelägga den anmälningsskyldige att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljön, får myndigheten förbjuda verksamheten.

I maj 2015 beslutade stadsbyggnadsnämnden om tilläggsbestämmelser för skydd av träd till detaljplanerna för Ekhagen, Gärdesbebyggelsen och Diplomatstaden. Länsstyrelsen har lagt fram ett förslag till samrådspåbudsplikt enligt 12 kap. 6 § för åtgärder som kan skada skyddsvärda träd som saknar skydd i detaljplan, samt anläggande av vissa grusade eller på annat sätt hårdgjorda ytor på tidigare vegetationstäckt mark, om anläggandet inte har stöd i detaljplan.

För de delar av nationalstadsparken som inte är detaljplanlagda gäller områdesbestämmelser. Områdesbestämmelserna innebär ett skydd mot förvanskning av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen.

Bedömning

Värderna i nationalstadsparken är i hög grad knutna till träden, sjöar, våtmarker och vattendrag. Träden och övrig vegetation på Norra och Södra Djurgården kommer troligen att få ett skydd genom en utökad samrådspåbudsplikt. Åtgärder som påverkar sjöar, våtmarker och vattendrag är i regel tillståndspliktiga enligt miljöbalken och vid en tillståndsprövning ska lagbestämmelsen om nationalstadsparken tillämpas.

Fortfarande kvarstår dock vissa mindre åtgärder som kan negativt påverka nationalstadsparkens värden, som inte omfattas av några av de prövningar där bestämmelsen om nationalstadsparken ska tillämpas. Exempel på sådana åtgärder kan vara borttagande av buskar, skogsplantering av öppen mark eller anläggande av mindre stigar eller gångvägar. När det gäller dessa åtgärder finns idag inget skydd på Norra och Södra Djurgården. Därför kan ytterligare skydd enligt miljöbalken diskuteras.

Kungliga Djurgårdens Förvaltning kan fortfarande inte acceptera ett kommunalt skydd av de områden som omfattas av den kungliga dispositionsrätten. Exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen bedömer att det för närvarande inte är motiverat att överväga kommunala reservat för enbart de områden som staden äger, dvs. Bellevue och Kaknäsområdet, då ett eventuellt skydd bör gälla relativt enhetligt för parklandskap och naturmiljöer oberoende av ägandet. Staden har rådighet över skötsel och förvaltning, t.ex. trädfällning, även i de områden som arrenderas ut. Miljöförvaltningens rådgivande roll i skötsel och förvaltning har tidigare varit tydligare i naturreservaten, men har nu utökats till att gälla skötseln av stadens alla grönområden.

Lillsjön

Bakgrund

Lillsjön och omgivande skogsområden norr om sjön utgör tillsammans ett ekologiskt särskilt betydelsefullt kärnområde i enlighet med mål 4.1 i stadens miljöprogram. Med ekologiskt kärnområde menas ett sammanhängande naturområde som är tillräckligt stort för att ett flertal prioriterade arter ska kunna klara hela sin levnadscykel inom området, det vill säga finna föda, bo och reproducera sig. Det är ett relativt litet område, knappt 50 ha, men med stor variation av naturtyper och upplevelsevärden. Området är också rikt på förhistoriska lämningar.

Lillsjön och omgivande våtmarker och skogsmiljöer är livsmiljö för groddjur, fiskar och för ett stort antal rastande och häckande fågelarter, varav vissa är rödlistade. Lillsjön har ett rikt fiskbestånd med många arter då sjön endast avskiljs från Mälaren med en 250 meter lång och ca 1,5 meter djup kanal utan vandringshinder. Det är den enda sjön i Stockholms stad med sådana förutsättningar och fyller därför en viktig funktion som leklokal för fiskar kring innerstaden. Vid provfisken har abborre, benlöja, björkna, braxen, gers, gädda, gös, mört, nors, ruda och sarv fångats.

ESBO - ekologiskt särskilt betydelsefulla områden

- Kärnområde
- Livsmiljö för skyddsvärda arter
- Spridningszon

Kvarnberget norr om Lillsjön utgörs till stor del av orörd barrskogshällmark och blåbärsgranskog, men bär också spår av äldre kulturlandskap med öppna marker och ett område med ädellövskog och grova ekar.

I området kring Lillsjön berättar fornlämningar, äldre bebyggelse och kulturmiljöer om områdets tidigare historia. Fornlämningarna är främst från brons- och järnålder, som exempelvis det stora gravfältet norr om Kvarnbacksvägen, som är från vikingatid. Söder om Lillsjön finns ett större gravfält och flera gravar. Lillsjön var tidigare förbundet med Ulvsundasjön, och de olika vattenvägarna i området utgjorde viktiga kommunikationsleder för de människor som under brons- och järnålder bosatte sig i trakten. Landsvägarna kom så småningom att spela större roll, exempelvis har Gustav III:s väg lämnat avtryck i landskapet. Vägen hade delvis samma sträckning som nuvarande Drottningholmsvägen.

Av äldre bebyggelse finns idag inom området en kvarn och en kvarnstuga på höjden norr om Kvarnbacksvägen. Kvarnen är från 1855 och är flyttad från Bällsta. Stugan antas vara från 1700-talet. Även koloniområdet Iris Lillsjönäs är utpekad av Stadsmuseet som kulturhistorisk värdefull miljö.

Lillsjöparken är ett mycket populärt promenadområde för de närboende, men har ingen större betydelse som rekreationsområde för andra stockholmare. Delar av området är mycket bullerstört, från såväl flyg som biltrafik. Åtgärder för att skärma av buller från biltrafiken skulle förbättra upplevelsevärdet avsevärt. Om Bromma flygplats i framtiden läggs ned kan området få än större betydelse som rekreationsområde.

Bedömning

Några friluftsområden i Stockholm som är eller utreds som natur- eller kulturresevat har naturvärden som är jämförbara med Lillsjön, se nedanstående tabell. Lillsjön är dock mindre än alla andra områden och har för närvarande endast lokal betydelse för friluftslivet.

Jämförelse mellan befintliga och pågående natur- och kulturresevat och Lillsjön

Område	Storlek i hektar	Riksintresse för naturvård	Ingår i regional grönkil	Naturvärden		Friluftsvärden		
				Regionala	Kommunala	Regionala	Kommunala	Lokala
Hansta	280	X	X	X		X		
Igelbäcken	411		X	X		X		
Grimsta	320		X	X			X	
Judarskogen	95	X	X	X			X	
Kyrksjölöten	50	X		X			X	
Nackareservatet (delen inom Stockholm)	99		X	X		X		
Flaten	760		X	X		X		
Sätraskogen	256		X	X			X	
Kyrkhamn	107		X	X		X		
Årstaskogen med Årsta holmar	65				X		X	
Älvsjöskogen	65			X		X		
Rågsveds friområde	ca 85		X	X		X		
Lillsjön	ca 30-50			X				X

Större delen av Lillsjöns omgivningar ligger inom 100 meter från sjöns strand. Det innebär att strandskyddet inträder vid en planändring. Strandskyddet kan endast upphävas i den nya planen för t.ex. områden som saknar betydelse för strandskyddets syften eller områden som behöver tas i anspråk för något angeläget allmänt intresse. Stora delar av Kvarnberget norr om Kvarnbäcksvägen utgörs av fornlämningar som är skyddade enligt kulturminneslagen.

Förvaltningarna bedömer att frågan om naturreservat för Lillsjön med omgivningar bör avvakta fortsatt planering av området på och kring Bromma flygplats.

SLUT